

Onderzoeksagenda 2022

Expertisepunt Basisvaardigheden

Colofon

Auteurs: Natascha Notten, Krista van Mourik en
Barbara Panhuijzen
20 juni 2022

© Expertisepunt Basisvaardigheden

Te downloaden via: www.movisie.nl

Het Expertisepunt Basisvaardigheden wordt mogelijk gemaakt door het programma Tel mee met Taal, een initiatief van de ministeries van BZK, OCW, SZW en VWS.

kennis en aanpak van
sociale vraagstukken

expertisepunt

Basisvaardigheden

Expertisepunt Basisvaardigheden

Het Expertisepunt Basisvaardigheden is er voor alle organisaties, professionals en vrijwilligers die te maken hebben met mensen die moeite hebben met lezen, schrijven, rekenen en daardoor ook vaak met digitale vaardigheden. Van onderwijsorganisaties, vrijwilligersorganisaties, maatschappelijke organisaties en overheidsinstanties tot wetenschappers, werkgevers, werknemers en sociale partners. Zij kunnen hier terecht voor kennis en samenwerking. Meer informatie op <https://basisvaardigheden.nl/>.

Ieder jaar publiceert het Expertisepunt Basisvaardigheden (EB) een onderzoeksagenda die aansluit bij de actualiteiten, urgente kwesties en vraagstukken die spelen in de praktijk en bij kennisleemtes in de wetenschap.

De Onderzoeksagenda 2022 kent twee thema's, namelijk *Professionalisering* en *Maatschappij & participatie*. Binnen deze thema's zijn speerpunten geformuleerd. De speerpunten geven richting aan de onderzoeksvoorstellen die ingediend kunnen worden bij het Expertisepunt Basisvaardigheden.

Tot en met 16 september 2022 kunnen projectideeën ingediend worden voor onderzoeksrunde 2022. [Klik hier voor meer informatie.](#)

KUNNEN MEEDOEN IN DE SAMENLEVING

Kunnen 'meedoen in de samenleving' is het onderliggende centrale thema van de onderzoeksagenda. Met de onderzoeken vanuit het Expertisepunt Basisvaardigheden willen we bijdragen aan inclusie en het dichten van de sociale kloof op allerlei levensgebieden. Een kloof die mede is ontstaan als gevolg van verschillen in basisvaardigheden. Het gaat dus om het verkleinen van verschillen in kansen tussen de 'haves' en de 'have-nots' met betrekking tot basisvaardigheden. Dit betekent dat zowel het naar behoefte stimuleren van basisvaardigheden belangrijk is, alsook het dichten van de kloof tussen leefwereld en systeemwereld. Het bestrijden van de oorzaken en gevolgen van het in mindere mate beschikken over basisvaardigheden is geen individuele aangelegenheid, maar een maatschappelijke opgave ('S Jongers, 2022).

Professionalisering en Maatschappij & participatie zijn de centrale thema's waar de onderzoeksagenda van het EB zich op richt (Omlo & Van Mourik, 2021). Uit een uitgebreide evaluatie van de Onderzoeksagenda 2021 blijkt dat er behoefte is aan een duurzame onderzoeksagenda, en dat de overkoepelende thema's uit 2021 actueel en relevant zijn en blijven. Daarnaast geeft het werkveld duidelijk aan dat er veel behoefte is aan goede voorbeelden en handvatten voor de praktijk.

De Onderzoeksagenda 2022 gaat daarom verder op de ingeslagen weg, met speciale aandacht voor:

- a) *Duurzaamheid* – We zetten in op een duurzame onderzoeksagenda door de in 2021 omschreven thema's *Professionalisering en Maatschappij & participatie* verder te verdiepen. We handhaven de speerpunten *sociaal werk en basisvaardigheden en Intergenerationele overdracht van beperkte basisvaardigheden*. En we breiden het thema *Professionalisering* uit met het speerpunt *basisvaardigheden en de werkvloer*. De twee andere speerpunten uit 2021 – *ervaringsdeskundigheid* en *werving & motivatie* – gaan een voorwaardelijke rol spelen in de onderzoeksagenda van 2022.
- b) *Goede voorbeelden* – We sluiten met de onderzoeksagenda aan bij al bestaande lokale activiteiten: door middel van onderzoek willen we de werkzame elementen van bestaande lokale initiatieven uitlichten, onderbouwen en versterken. Op deze manier komen we tegemoet aan de vraag naar goede voorbeelden en werkzame elementen uit het werkveld.
- c) *Gecijferdheid en digitale vaardigheden* - Uit evaluatie van de activiteiten in 2021 blijkt dat er behoefte is aan meer kennis en inzicht rondom de basisvaardigheden gecijferdheid en digitale vaardigheden. In de Onderzoeksagenda 2022 staat daarom vermeld dat projecten die op enigerwijze deze aspecten van basisvaardigheden belichten een pre hebben.

Met deze insteek voor de Onderzoeksagenda 2022 geeft het Expertisepunt Basisvaardigheden gehoor aan de vraag naar - en het belang van - een duurzame onderzoeksagenda en geeft hiermee gehoor aan de feedback en evaluaties als ook de behoeften van het werkveld. Het Expertisepunt basisvaardigheden heeft met haar onderzoeksagenda als einddoel in 2024 een breed pallet aan goede voorbeelden en handvatten voor de praktijk opgeleverd te hebben.

ONDERZOEKSTHEMA 1: MAATSCHAPPIJ & PARTICIPATIE

Voor het onderzoeksthema *Maatschappij & participatie* is het speerpunt *Intergenerationele overdracht* geformuleerd. Hieronder volgt een toelichting op de speerpunten.

Speerpunt 1) Intergenerationele overdracht van beperkte basisvaardigheden

Binnen families en gezinnen worden tal van competenties, vaardigheden en normen en waarden overgedragen van generatie op generatie. Kinderen en jongeren die opgroeien in een thuisomgeving waarin bijvoorbeeld sprake is van armoede of van ouders met gezondheidsproblemen, hebben later vaak ook een minder goed inkomen en een minder goede gezondheid (Kansenkaart, z.d.; Visser et al., 2019). Deze intergenerationele overdracht geldt ook voor basisvaardigheden, waardoor sommige kinderen en jongeren opgroeien in een thuisomgeving waarin basisvaardigheden beperkt aanwezig zijn terwijl leeftijdsgenootjes vanuit thuis veel (bekendheid met) basisvaardigheden meekrijgen (Pluijm, 2020; Notten & Wijs, 2017). Deze intergenerationele overdracht is en blijft een dominante factor in de kansen die kinderen en jongeren krijgen in de rest van hun leven (Lareau, 2003). Het is daarom van belang te achterhalen wat werkt, voor wie en in welke omstandigheden bij het ombuigen van de intergenerationele overdracht van beperkte basisvaardigheden.

Inmiddels weten we dat het belangrijk is om aan te sluiten bij de behoeften en (lokale) leefwereld van de ouders, kinderen en jongeren om wie het gaat. Daarnaast blijken positieve ervaringen, het gezien worden door een ander en een positieve band tussen ouders en kind essentieel voor het ontwikkelen van *self-efficacy* – de overtuiging dat je het kan – voor zowel ouder als kind. En er is een belangrijke rol weggelegd voor de systeemwereld in het verlagen van ervaren drempels.

Binnen het thema *Intergenerationele overdracht van basisvaardigheden* ziet het Expertisepunt Basisvaardigheden graag onderzoeksvoorstellen met aandacht voor de vraag wat de behoeften van ouders en gezinnen met beperkte basisvaardigheden zijn, wat hen zou helpen en hoe instanties, vrijwilligers en professionals kunnen ondersteunen de vaak vicieuze cirkel te doorbreken. In het onderzoek ligt de focus op het kind in het gezin (focus op gezin/thuis en niet schoolsituatie) en op ouders met (risicofactoren voor) beperkte basisvaardigheden.

ONDERZOEKSTHEMA 2: PROFESSIONALISERING

Voor het onderzoeksthema *Professionalisering* zijn twee speerpunten geformuleerd, namelijk 1) *sociaal werk en basisvaardigheden* en 2) *basisvaardigheden en de werkvloer*. Hieronder volgt een toelichting op de speerpunten.

Speerpunt 1: Sociaal werk en basisvaardigheden

Sociaal werk behoort sinds de coronacrisis tot de cruciale beroepen. Sociaal werkers vervullen een belangrijke rol in het laagdrempelig ondersteunen van individuen, gezinnen, groepen en gemeenschappen in een minder kansrijke omgeving. In de Kennis- en Onderzoeksagenda Sociaal Werk wordt vastgesteld dat er een sterke behoefte is aan nieuwe kennis die bijdraagt aan de professionalisering en beroepsinnovatie van sociaal werkers (Hooghiemstra & Van Pelt, 2020). Hoewel het thema basisvaardigheden of laaggeletterdheid aansluit bij pijlers van de Onderzoeksagenda Sociaal Werk, wordt het vooralsnog niet expliciet genoemd. Het thema is nog geen structureel onderdeel in het curriculum van de opleidingen *social work*.

Sociaal werkers komen in hun dagelijks werk wel regelmatig mensen tegen die moeite hebben om mee te kunnen doen op burgerschapsniveau vanwege lage basisvaardigheden. Dat lage basisvaardigheden (mede)oorzaak zijn van problemen, wordt (te) vaak niet gesignaleerd (Notten & Kieft, 2021; Repetur, 2020). Sociaal werkers stimuleren mensen en instituties om het welzijn op individueel en samenlevingsniveau te verbeteren (IFSW, z.d.; Sociaal Werk Nederland, z.d.). Zij kunnen een belangrijke rol spelen in het slaan van bruggen tussen verschillende bewoners en partners in een wijk, en ook tussen de leefwereld van wijkbewoners en de systeemwereld. Sociaal werkers signaleren bijvoorbeeld dat huurders de brieven van een Woningbouwvereniging niet goed begrijpen. Lichten ze steeds opnieuw deze brief toe of pakken ze dit signaal individu-overstijgend op? (Van Pelt, 2021)

Bij inclusie en 'kunnen meedoen' spelen verschillende oorzaken een rol; van armoede en gezondheid tot basisvaardigheden. En deze factoren hangen sterk samen (Christoffels et al., 2016). Sociaal werkers hebben hier dagelijks mee te maken, maar geven bijvoorbeeld ook aan niet altijd goed te weten hoe een vermoeden van lage basisvaardigheden bespreekbaar te maken (Repetur, 2020). Zij hebben behoefte aan goede praktijkvoorbeelden en handelingsperspectieven op het niveau van het individu of gezin, de wijk of gemeenschap en bijbehorende organisaties en beleid.

Binnen het thema *Sociaal werk en basisvaardigheden* ziet het Expertisepunt Basisvaardigheden graag onderzoeksvoorstellen met aandacht voor de vraag hoe professionals in het sociaal werk lokale initiatieven – waarbij basisvaardigheden een onderdeel zijn of een rol spelen – kunnen versterken in hun succesvolle bijdrage aan 'meedoen in de samenleving'. Mogelijk invalshoeken zijn: hoe werken sociaal professionals samen met lokale initiatieven, welke rol nemen zij daarbij in; hoe slaan zij de brug tussen leef- en systeemwereld; hoe gaan zij om met vrijwilligerswerk en informele activiteiten? Een belangrijk aandachtspunt is dat het onderzoek daadwerkelijk een impuls biedt voor verdere professionalisering van de beroepspraktijk.

Speerpunt 2: Basisvaardigheden en de werkvloer

Ook op de werkvloer – van bedrijfsleven tot overheidsorganisatie – spelen basisvaardigheden een rol. Zowel intern, gericht op de werknemers binnen een bedrijf of organisatie. Maar ook extern, in communicatie en contact met de 'klant'. Wanneer je beschikt over minder dan het veronderstelde gemiddelde niveau aan basisvaardigheden kan dit een drempel vormen op de werkvloer; bijvoorbeeld bij het communiceren naar collega's of het leren van nieuwe handelingen. Deze drempels worden vooral ervaren door praktisch opgeleiden, en de aandacht voor werknemers met Nederlands als eerste taal (NT1) lijkt hier onderbelicht. Door technologische vooruitgang en vernieuwingen in bedrijfsprocessen worden soms andere eisen gesteld aan bedrijfsprocessen, producten en werknemers.

En er is nog een ander belangrijk aspect: praktisch opgeleiden trainen hun basisvaardigheden veel minder vaak in hun dagelijkse werkzaamheden dan theoretisch opgeleiden (Sijbers et al., 2016). Bijscholing en het opdoen van nieuwe kennis en vaardigheden – overwegend digitaal en schriftelijk aangeboden – vergt meestal een behoorlijke voorraad aan basisvaardigheden en zelfvertrouwen. Aandacht voor basisvaardigheden is daarom van belang op de werkvloer in het bedrijfsleven, ook omdat het bijvoorbeeld bijdraagt aan de sfeer onder collega's en de durf om vragen te stellen.

De werkvloer en werkomgeving biedt kansen als het gaat om het stimuleren van basisvaardigheden. Vaak zijn er sociale banden in de werkomgeving die een basis bieden om (samen) te werken aan basisvaardigheden. Het nut van het verder ontwikkelen van basisvaardigheden is bovendien meestal direct duidelijk wanneer het gekoppeld wordt aan werk (ECBO, 2022). De werkgever kan een belangrijke rol spelen door een voorbeeldfunctie te bekleden of door als gids op te treden. Daarnaast is levenslang ontwikkelen voor iedere werkgever een belangrijk onderdeel van personeelsbeleid (Rijksoverheid, 2022).

Een ander perspectief op basisvaardigheden en de werkvloer is het klantperspectief: hoe ga je om met je laaggeletterde klanten? In sommige organisaties worden inmiddels medewerkers getraind op het signaleren van basisvaardigheden bij hun klanten. Zoals een apotheker die een aparte ruimte heeft waarin medewerkers het gebruik van medicijnen mondeling kunnen toelichten, of een monteur die heeft geleerd bij een derde melding van dezelfde storing oog te hebben voor laaggeletterdheid.

Het verder ontwikkelen van basisvaardigheden op de werkvloer – zowel intern als extern gericht – heeft voordelen voor zowel de werkgever (hogere productiviteit, meer sociale verbinding, minder ziekteverzuim) als voor de werknemer (zowel in werk als privésfeer; meer werkplezier, meer zelfvertrouwen, meer zelfredzaamheid) en de 'klant' (zelfredzaamheid, zelfvertrouwen). Het draagt daarmee bij aan 'meedoen in de samenleving'.

Binnen het thema *Basisvaardigheden en de werkvloer* ziet het Expertisepunt Basisvaardigheden graag onderzoeksvoorstellen met aandacht voor de vraag hoe de werkvloer op lokaal niveau – binnen een bedrijf, organisatie, wijk of gemeenschap – door aandacht voor basisvaardigheden kan bijdragen aan 'meedoen in de samenleving'. De voorstellen kunnen zich richten op één van de twee genoemde perspectieven (intern of extern).

Totstandkoming en randvoorwaarden

De Onderzoeksagenda 2022 van het Expertisepunt Basisvaardigheden is met uiterste zorg samengesteld. Projectideeën die aansluiten bij de Onderzoeksagenda 2022 kunnen uiterlijk 16 september 2022 worden ingediend.

- Het betrekken van ervaringsdeskundigheid is een voorwaarde. Geef aan hoe je de inbreng van mensen met ervaringskennis in je onderzoek meeneemt.
- Het onderzoek sluit direct aan bij, en vindt plaats in nauwe samenwerking met, een al lopende lokale praktijk, activiteit of aanpak.
- Beschrijf uitdrukkelijk de motivatie, eventuele additionele werving en samenstelling van de deelnemers (profijtgroep) betrokken bij de praktijk, activiteit of aanpak.
- Gebruik van (in ieder geval ook) kwalitatieve onderzoeksmethoden.
- Het onderzoek richt zich op het verzamelen van relevante kennis rondom basisvaardigheden, dat wil zeggen taal-, reken- en/of digitale vaardigheden.

Besteed in je projectidee nadrukkelijk aandacht aan deze voorwaarden. De onderzoekscommissie moet zich hier een goed beeld van kunnen vormen en kunnen beoordelen.

Overige informatie

- Het onderzoek dient te worden uitgevoerd en afgerond in 2023.
- Het budget bedraagt 33.000 euro per onderzoek (inclusief BTW en evt. (reis)kosten).
- Per speerpunt willen we minimaal 1 onderzoek financieren. In totaal is er budget voor 6 onderzoeken, waarbij toekenning wordt gebaseerd op de kwaliteit en lokale verbondenheid van de ingediende voorstellen.
- Het onderzoek levert een onderzoeksrapport en een praktische handreiking op. Daarnaast wordt een kort artikel voor de website gewaardeerd.
- Projecten die op enigerwijze de basisvaardigheden rekenen en digitale vaardigheden belichten hebben een pre.

Ga voor meer informatie naar het [Onderzoeksportaal](#). Daar vindt u ook het formulier om uw projectidee in te sturen.

LITERATUURLIJST

- 's Jongers, T. (2022, 25 maart). *Participatielezing 2022 door Tim 's Jongers: 'Beleid en uitvoering begint bij de verhalen van mensen zelf'*. Movisie. Geraadpleegd op 13 juni 2022, van <https://www.movisie.nl/artikel/participatielezing-2022-door-tim-s-jongers-beleid-uitvoering-begint-verhalen-mensen-zelf>.
- Christoffels, I., Baay, P., Bijlsma, I., Levels, M. (2016). *Over de relatie tussen laaggeletterdheid en armoede*. Den Bosch: Expertisecentrum Beroepsonderwijs.
- ECBO. (2022, 25 april). *'Bied basisvaardigheden beroeps- of vakgericht aan'*. Geraadpleegd op 13 juni 2022, van <https://ecbo.nl/nieuws/bied-basisvaardigheden-in-het-mbo-beroeps-of-vakgericht-aan/>.
- Hooghiemstra, E., Van Pelt, M. (2020). *Kennis- en Onderzoeksagenda Sociaal Werk*. Utrecht: Movisie.
- Internationale Federatie van Maatschappelijk werkers. (z.d.) *Globale definitie van het sociaal werk*. IFSW.org. Geraadpleegd op 13 juni 2022, van <https://www.ifsw.org/wp-content/uploads/2019/08/Global-Definitie-Social-Work-2014-Dutch-.pdf>.
- Kansenkaart. (z.d.). *Kansenkaart*. <https://www.kansenkaart.nl>. Geraadpleegd op 13 juni 2022, van <https://www.kansenkaart.nl/klasouderslaaginkomen>.
- Lareau, A. (2003). *Unequal Childhoods. Class, Race, and Family Life*. Berkeley, CA: University of California Press
- Notten, N. & M. Kieft (2021). *Is dit misschien bij u het geval?* In: *Vakblad Sociaal Werk*, nr. 5, p. 32-33.
- Notten, N., & Wijs, F. de (2017). *Een beeld van de laaggeletterde ouder: Een onderzoek naar achtergrondkenmerken, leesopvoeding en taalprestaties in laaggeletterde gezinnen*. Amsterdam: Stichting Lezen.
- Omlo, J., Mourik Van, K. (2021). *Onderzoeksagenda 2021*. Utrecht: Movisie.
- Pluijm, M. van der (2020). *At home in language. Design and evaluation of a partnership program for teachers with lower-educated parents in support of their young children's language development*. Alblisserdam: Ridderprint.
- Rijksoverheid. (2022, 28 maart). *Leven Lang Ontwikkelen*. Rijksoverheid.nl. Geraadpleegd op 13 juni 2022, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/leven-lang-ontwikkelen>.
- Sijbers, E., Allen, J., Velden van der, R. (2016). *De arbeidsmarktperspectieven van laaggeletterden in Nederland tot 2020*. Maastricht: Maastricht University.
- Sociaal Werk Nederland. (z.d.). *Wat is sociaal werk?* Geraadpleegd op 13 juni 2022, van <https://www.sociaalwerknederland.nl/over-ons>.
- Stichting Lezen en Schrijven. (z.d.) *Aan de slag met Taalk werkt!* <https://www.lezenenschrijven.nl>. Geraadpleegd op 13 juni 2022, van <https://www.lezenenschrijven.nl/aan-de-slag-met-taal-werkt>.

Van Pelt, M. (2021, 14 april). *Sociaal werk op alle niveaus*. Movisie. Geraadpleegd op 13 juni 2022, van <https://www.movisie.nl/artikel/sociaal-werk-alle-niveaus#:~:text=Het%20project%20'Sociaal%20werk%20op,welk%20niveau%20zij%20dat%20doen>.

Visser, S., Strijker, D., Edzes, A., & Rijks, R. (2019). *Onderzoek Intergenerationele Armoede: voortgangsrapportage 2017-2019*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen - Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen.